

SEBŐK LÁSZLÓ

Az utaztató

SEBŐK LÁSZLÓ (1951) Budapest

Azon a napon, amikor odaléptem az állomás előtti padon várakozó érintett-hez, más szóval hozzátartozóhoz vagy rokonhoz, először semmit nem mondtam neki. Valamiért elnémultam, nem találtam a szavakat, pedig biztosan akartam mondani valamit, hiszen különben miért léptem volna oda hozzá?

Az érintett azonban egy idő után rám nézett, és megkérdezte: szeretne valamit? „Möchtest du etwas?”

Nem vagyok német, mondtam, nem tudom, miért gondolja rólam, hogy német vagyok.

A sapkájáról gondoltam, mondta, sok német hord manapság ilyen sapkát.

Ezt nem tudtam megítélni, szolgálati ruha volt rajtam, amit lehet, hogy egy német varrodából vagy üzletláncból szereztek be. Ezt elmondtam neki, s magyarázatul megemlítettem, azért léptem hozzá, mert egy pillanatra úgy rémlett, hogy ismerem, valahonnan ismerős az arca.

Erre ő azt mondta, neki ugyanolyan érzése támadt, mint nekem, zavarában szólalt meg németül. Általában németül szólal meg, ha valaki ismeretlenül megszólítja. Kicsit elmosolyodott: lányos zavaromban – magyarázta.

Akart valamit mondani? – kérdezte meg kis idő múltán, mivel továbbra is ott álltam a padon ülő nő előtt.

Tudja, én utaztató vagyok, és láttam magát a többiek között abban a lezárt utcában. Arra lennék kíváncsi, hogy kinek integetett felállva, amikor a többiek mind ülve maradtak, és még csak fel sem néztek. Szerette az utazót?

Nem, nem szerettem.

Ismerte talán?

Dehogy, miért gondolja? Alighanem soha nem találkoztunk. Amikor az autójuk elhaladt előttünk, messziről egy elmosódott arcot láttam, vagy még azt sem. Gondolom, ő volt az utazó.

Azt hiszi, hogy látta magát? Hihetetlen, hogy mindenki azt gondolja, az utazó látja, ami odakinn történik.

Nem látja?

Nem. A kocszi vasvázára rögzített, a vezetőfülkétől elkülönített utaztató kapszula oldalán levő ablak nem átlátszó, jobban mondva átlátszatlan rajta az üveg. De ez mégsem vakablak, mert némi erősen szűrt fény azért átjut rajta a kapszula a belsejébe, ahol az utazó ül, és próbál az ablakon át kinézni a külvilágba.

Honnan tudja, hogy nem átlátszó az ablak, és az utazó nem lát ki?

Tudom, mert aki odabenn van, dörömböl, ordít, hogy ki akar nézni, azt kiabálja, nem ezt ígérték neki. Ez történik minden alkalommal az utaztatás alatt.

Azért mondja, mert bántani akar, hogy hiábavaló volt, amit tettem. Semmit nem értem el vele, az utazó észre sem vett.

Mi okom lenne bántani magát, kérdeztem, hiszen nem ismerem. Az igaz, hogy egy pillanatig úgy rémlett, találkoztunk már valamikor, és maga is valami hasonlót érzett, de ha eltekintünk a kósza megérzésektől, akkor azt kell mondanom, semmi közöm magához. Nem akarom bántani, csak megsajnáltam, hogy integet valakinek, aki nem is látja magát.

•

Azon a napon is hajnalban indultunk, amikor odaléptem az állomás előtti padon várakozó érintetthez, más szóval hozzátartozóhoz vagy rokonhoz. Éppen csak pirkadt, de tudtam jól, hamarosan világosodni kezd, és amiért útra kelünk, amit el kell végeznünk, az nem tűr halasztást, nem húzhatjuk az időt.

Szeretem a hajnalokat. Ilyenkor az ég aláereszkedik, ráfolyik a városra, hatalmas fénypázmák tüntetik el az épületeket, új horizont rajzolódik a látóhatárra, és csak néhány folyton mozgásban lévő sziget úszik a kékből bíborvörösbe hajló tenger színén, azon a tengeren, ami egykor majd elnyeli ezt a várost. Egészen biztos, hogy ennek pont így kell megtörténnie. Máskülönből miért ébrednék fel minden hajnalban, mi másért, ha nem azért, hogy lássam, hogyan ömlik alá sűrű olajként a fény, az olvadt méz lassúságával. És ha egyszer majd nem kelek fel, akkor is ezt a képet fogom magam előtt látni. A bíbor tenger hátán méltóságteljes lassúsággal a horizont felé távolodó szigeteket, amiken egykor ez a város állt.

Szeretem a hajnalokat, amikor még szinte mindenki alszik. Parkok mellett megyünk el a még üres, de már az utaztatásra felkészített kocsikkal. A parkok út menti bokrai alatt lassan összecihelődnek azt ott éjszakázó hajléktalanok, egyik-másik okádik, valószínűleg a rossz bortól vagy valami mástól, talán attól, amit a pirkadat égi jelenéseiben meglátnak, látni vélnek. Hozzátartozói, lakói ők is Reményfoknak. Őket soha nem fogjuk utaztatni, nem elég fontosak azoknak, akik eldöntik, ki méltó egyáltalán az utaztatásra. A páriák eltakarításáról nem a mi dolgunk gondoskodni. Van nálunk is hullaszák, ha úgy adódna, hogy meglátunk egy már halott embert, egy immár mozdulatlan hajlékonyt, ahogy a kocsi mellett ülő társam nevezi őket, amiért minden útkabba kerülő szétdobált borosüvegért, sörösdobozért lehajolnak, hogy összegyűjtsék azokat, hiszen pénzt kapnak érte. Szóval, ha azt látjuk, hogy egy ilyen fekvő alak számára már véget ért a körforgásosnak megalkotott világ, és összegyűlnek mellettük a népek, akkor azt megtehetjük, hogy kiadunk a kocsiából egy hullaszáket, takarják el vele a földön fekvő embert addig is, amíg nyeles bádokoporsóikkal el nem jönnek értük az ő utaztatói is.

•

Amikor hajnalban elindulunk a társammal az aznapi utaztatásra, akkor az utcák többnyire üresek, de a szemétszállítók már dolgoznak, a behemót kukásautók hordják-viszik a város szemetét. A nagyobb szállodák előtt a kulik már alámerültek a csatornába, hosszú farúdra szerelt méretes kaparókkal, vakolókanalakkal merik ki a zsírdugókat, nehogy a szenny feltörjön a föld alól, hiszen az nagyon nem volna jó. Mit szólnának ahhoz az emberek, ha a bűzös, ragacsos, kocsonyás anyagon kellene átgázolniuk munkába menet és jövet? Azon az anyagon kellene keresztülmenniük, ami a csatornafedlapokat félrelökve akadálytalanul az útra áradna. Ott hömpölyögne az aszfalton, a járdákon az a valóságos, alvilági trutymó, ami a nemrég még az asztalokon sorakozó díszes csészékbe, tányérokra porciózott finomságból keletkezett a szükségszerűen bekövetkező rágás, nyelés, ürítés után. Én minden hajnalon, amikor meglátom a csatornák fölé hajló kulikat, ahogy az alatt levő társukat szölongatják, arra gondolok, valamelyikük éppen belefut a csatornában felgyűlt gázba. Ez szinte mindennapos eset ebben a munkakörben. Használhatnának oxigénpalackot a merüléshez, de nem teszik.

Talán ezt kellett volna még elmondanom annak a nőnek, aki ott ült az állomás előtti padon. Azért kellett volna ezt tennem, hogy megértse, dehogyan akartam bántani, csak váratlanul kibukott belőlem, amit az utazóról, az utaztatás mikéntjéről mondtam. Úgy látszik, bennem is rosszul van rögzítve egy fedlap.

Azt is el kellett volna mondanom, hogy mi a helyzet a reményfoki villamosokkal. Azokkal az éjszakai járatokkal, amelyek látszólag teljesen üresen, utasok nélkül szelik át a várost a régi, már bezárt temető felé haladva. Ott is felbukkanva, ahol réges-rég felszedték a síneket, váltókat, kitérőket, vágány-átszeléseket. Nem lenne szabad járniuk, hogyan is létezhetne ilyesmi, de mi, akik látjuk őket, halljuk a kerekek kísérteties csikorgását, tudjuk jól, ezeken a látszólag üres villamosokon is utazik egy vagy több ember, talán rengeteg, ezer meg ezer ember, mindaz, ami egykor volt valójukból még megmaradt, az emléküik, amit tovább álmodnak az élők. Ez is utaztatás, ezt a szolgáltatást is utaztatók végzik, de velük csak ritkán, olyankor találkozunk, ha bennünket is a szokottól eltérő módon éjszakai utaztatásra hívnak be, rendkívüli időkből, rendkívüli eljárások idején.

Ha mindezt ebben a formában nem is kellett volna elmondanom annak az állomás előtti padon ülő nőnek, mert miért is akarnám megrémíteni, arról azonban említést tehettem volna, hogy valaha Reményfokot úgy hálózták be a villamossínek, mint az emberi testet az aorták, a verő- és visszerek, hajszálerek, és most, hogy ezekből a létfontosságú szervekből egyre kevesebb van, haldoklik a város. Egyre bizonyosabb az is, hogy a még meglévő síneket is elnyeli majd az égből alászálló végtelen óceán.

•

Azon a hajnalon is elindultak a buszok a garázsokból a végállomásaik felé, de ha úgy jobban tetszik, az induló állomásaik felé. Nézőpont kérdése, miként nevezzük ezeket a tömegközlekedési kezdő- vagy végpontokat, amiket ma már bárki megtekinthet a megfelelő eszközökön térképre rajzolva, precíz menetrendekkel ellátva.

Mi, az utaztatók is valaminek, valakinek a végállomása felé indulunk az ilyen korai órákon. És ha jobban belegondolunk, ha ezt merészelnék tenni minden tiltás ellenére, vagyis a belegondolást, akkor még azt sem állíthatjuk teljes bizonyossággal, hogy az illető számára, akit utaztatunk, ez a végállomás lenne. Végpontja lenne az életének. Mert mi van, ha nem? Mi van, ha valaminek éppen a kezdete? Tudják, egy ajtó becsukódik, egy másik kinyílik – így mondják.

A kérdést nem én teszem fel először magamnak, mások is feltették már a kérdést maguknak, másoknak, köztük utaztatók és kívülállók is jóval előttem. És alighanem a jövőben, a belátható jövőben is többen felteszik majd maguknak a kérdést: mi van, ha nem? Mi van, ha van valami azon túl? Túl azon, amit mi, utaztatók magunk között végállomásnak hívunk.

Ismerjük a választ, azon túl semmi nincs, ezt jól megtanították nekünk, és általában el is fogadjuk, hogy így van. Ám egy picinyke kétség minden egyes utaztatás után marad bennem. Hátha mégis „úgy lehetne”.

Nehéz megszokni. Hozzászokni lehet, megszokni nem, hogy valaki nincs többé, mintha soha nem lett volna, nem is létezett volna.

•

Azt is el kellett volna mondanom az állomás előtti padon várakozó nőnek, hogy valójában mi, a feladatban részt vevő utaztatók sem tudjuk, hogy mi történik az utazóval. Ebbe nem vagyunk beavatva. Pletykákat persze hallunk, mindenféle pletykát, hogy akiket utaztatunk, soha többé nem bukkannak elő. Se élve, se holtan. Erről nem tudok mit mondani, hiszen mi, az utaztatók nem ismerjük az utazókat. De az is lehet, hogy máskor, más körülmények között találkoztunk velük, ezt nem zárhatjuk ki. Az viszont biztos, hogy amikor elindulunk az utazóval, nem tudjuk, hogy ki ő, mi a neve, kik a hozzátartozói.

Az utaztató autó első fülkéjében a vezető és a helyettese tartózkodik, az utóbbi arra az esetre, ha a vezető netán rosszul lenne, és nem tudná tenni a dolgát. Azt, hogy éppen ki a vezető, és ki a helyettes, az utaztatásvezénylési tervben írják elő a feletteseink. Ennek megfelelően a társam és én felváltva vezetjük az autót, egyik alkalommal ő, a másik alkalommal én vagyok a sofőr. Az útvonaltervet mindkettőnkkel ismertetik az indulás előtt, és akkor, az eligazításkor, az utas már az említett zárt kapszulában van. Vagyis ezért sem tudjuk, nem tudhatjuk, ki az illető. Kideríthetnénk, ha akarnánk, hiszen nem kellene mást tennünk, mint felkeresni egy hozzátartozót, aki tudhatja, kit utaztattunk. Persze nem lenne egyszerű a hozzátartozók felkeresése, a kapcsolatfelvétel tilos velük, és ha ezt tennénk, azzal függelemsértést követnénk el, aminek beláthatatlan következményei lennének nemcsak ránk, hanem a hozzátartozókra is.

Van úgy, hogy az utaztatás csak rövid ideig tart, de arra is van példa, hogy több óráig elhúzódik, attól függően, hogy az érintett hozzátartozói az induló telephelyüinktől milyen távolságra gyűlnek össze. Amikor pedig megérkezünk a végállomásra, mi ketten, utaztatók kiszállunk a járműből, ugyanis a további teendőket nem mi intézzük. Annyit látunk, hogy valaki beül a sofőr helyére, és bevezeti az autót egy hangárba. A kocsit később már üresen, utas nélkül kapjuk vissza. Megesik, hogy több órát is várunk kell a járműre, attól függően, hogy aznap hány utast hoznak ide a kollégák, hiszen az ő utasaikat is át kell venniük azoknak, akiknek ez a dolguk, el kell végezniük az ezzel kapcsolatos papírmunkát.

•

Amikor az utaztatást elrendelik, azzal egyidejűleg megküldik a hozzátartozóknak, hogy az illető utazó ezen meg ezen a napon, ekkor meg ekkor, ebben az utcában fog elhaladni, ez lesz az utolsó alkalom, hogy ha távolról is, de megpillanthassák, elbúcsúzzanak tőle.

Vagyis a vendégek vagy nézők, nevezzük így őket, az utazó rokonai, ismerősei, már hetekkel a tervezett, de már véglegesen eldöntött esemény előtt értesítést kapnak, hogy felkészülhessenek az érkezésünkre. Legyen idejük szólni a messzi vidéken élő rokonoknak, akik ha akarnak, ha tudnak, ha engedélyt kapnak rá, és kiváltképp ha igazolni tudják az érintettségüket, vagyis hogy a családhoz tartoznak, nem csak bámészkodó idegenek, nos, akkor ők is ideutaznak, akárhol is laknak, idejönnek, ebbe a városba, aminek a neve Reményfok.

•

Nekünk, utaztatóknak, akik az ilyen ügyeknek tevékeny résztvevői vagyunk, rutinfeladat valakit a végső útjára elkísérni. Persze tudjuk jól, nem mindenki képes, nem mindenki alkalmas erre a munkára. Sőt, bátran mondhatjuk, nagyon kevesek képesek erre a feladatra. Ennek ellenére nem érezhetjük magunkat kiválasztottnak, de a sors, a végzet úgy hozta, egy nálunk hatalmasabb erő úgy rendelte el, hogy ez legyen a feladatunk.

Mindegyikünknek megvan a saját története, de nem szoktuk megbeszélteni, hogy ki miért került ide, került ebbe a beosztásba: önként jött, önként vállalta, vagy kötelezték rá. Ez soha nem volt téma köztünk. Nem vagyunk beszélgetés társaság.

•

Persze nem lettem, nem lehettem azonnal utaztató, ezt magam is beláttam, hiszen a megbízóimnak, nevezzük így őket, meg kellett bizonyosodniuk a feladatra való alkalmasságomról. A kiképzésem során először is elmondták,

hogy mi lesz a dolgom. Ezt nem volt nehéz megértenem. Belém sulykolták, hogy a speciálisan kiképzett utaztató autónak folyamatosan mennie kell, történjen bármi az út során. Nem szabad megállni akkor sem, ha valaki vagy valakik elállják az utat az autó előtt. A tanpályán ember alakú bábokat mozgattak a kocsi előtt, ezeket ki kellett kerülni, de végső esetben keresztül kellett hajtani az akadályozókon. A kiképzőim arra is felhívták a figyelmet, hogy a foglalkozásomat tartsam titokban.

•

Amikor az utaztatás történik, akkor azt a bizonyos utcát, ahol az utazó hozzátartozói élnek – vagy annak egy részét –, lezárják. A lezárt szakasz hosszát az határozza meg, hogy milyen népes család érintett a történetben. Ahányan vannak, annyiszor fél méter a várakozásra kijelölt távolság, se több, se kevesebb, így a tapasztalat szerint biztosan elérnek az érintettek ülve egymás mellett. Kertvárosi részekben egyszerűbb a várakozási zónák kijelölése, ezeken a helyeken elég a zóna két végére egy-egy rendőrt állítani. Ellenben egy toronyházból, netán felhőkarcolóból csak az utazó rokonai léphetnek ki az utcára, a többieknek a házban kell megvárniuk, amíg az autónkkal elmegyünk az épület előtt.

•

Azon a napon, amikor az ilyen alkalmakra előírt sebességgel, vagyis az alkalom komolyságához illő lassúsággal a lefüggönyözött ablakú autónkkal elhaladtunk az érintettek népes csoportja előtt, az egyikük állva maradt, pedig neki is ülve kellett volna várnia bennünket. Mindenkinek ülve kell maradnia, amikor elhaladunk előttük, ez alól nem lehet kivétel. Nem zajonghatnak, nem kiabálhatnak. Néma csendben kell várakozniuk. Ez a szabály, és tudtommal szabályszegés soha nem történt az említett esetet kivéve. Ezért is sikerült megjegyezmem az érintett, a szabályszegő érintett arcát, ezért sikerült felismermem a reményfoki indóház, avagy fejállomás, avagy kopfstation előtt. Ült a vasútállomás előtti padon egyikén, én pedig odaléptem hozzá. Nem tudhatta, hogy ki vagyok, hiszen a lefüggönyözött ablakú kocsiban ültem, hogyan is lehetett volna másként, amikor én vezettem az autót. Én kiláthattam az autóból, de ő nem láthatott be. Állt a többi ülő érintett között, és felénk intett. Merőben szokatlan történet. Nem szoktak integetni nekünk.

•

Azon a napon, az utaztatás lezárásának dokumentálása után, még egyszer megkérdeztem az állomás előtti padon ülő érintettől, kinek integetett abban a lezárt utcában. Rám nézett, és azt mondta, hiszen tudja a választ: egy halott vagy majdnem halott embernek intettem, hogy lássa, tudja, valaki emlékezni fog rá. Hogy nincs egyedül.

A beszélgetésünk, ha annak lehet nevezni, ezzel véget is ért. Mentem tovább a dolgomra, de mielőtt elhagytam volna az állomás előtti teret, visszaneéztem, hogy az a nő ugyanúgy ott ül-e még a padon, mint amikor odaléptem hozzá, mert valamiért oda kellett lépnem hozzá, mert valamit meg akartam kérdezni tőle.

Talán azt reméltem, hogy feláll és integet nekem. Egy halott, vagy majdnem halott embernek.